

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 19 ΜΑΪΟΥ 2006

404

ΒΙΗΘΗΚΗ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ

Bizunós

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

ΤΟΥ ΜΙΧΑΗΛ ΓΚΑΝΑ*

Από τίνος όμως αφήκα την ποίησιν κατά μέρος (ή μάλλον μ' αφήκε)
Γ.Μ. Βιζυηνός, Επιστολή προς τον Δ. Βιζυητό, εν Λονδίνο 24-3-1883

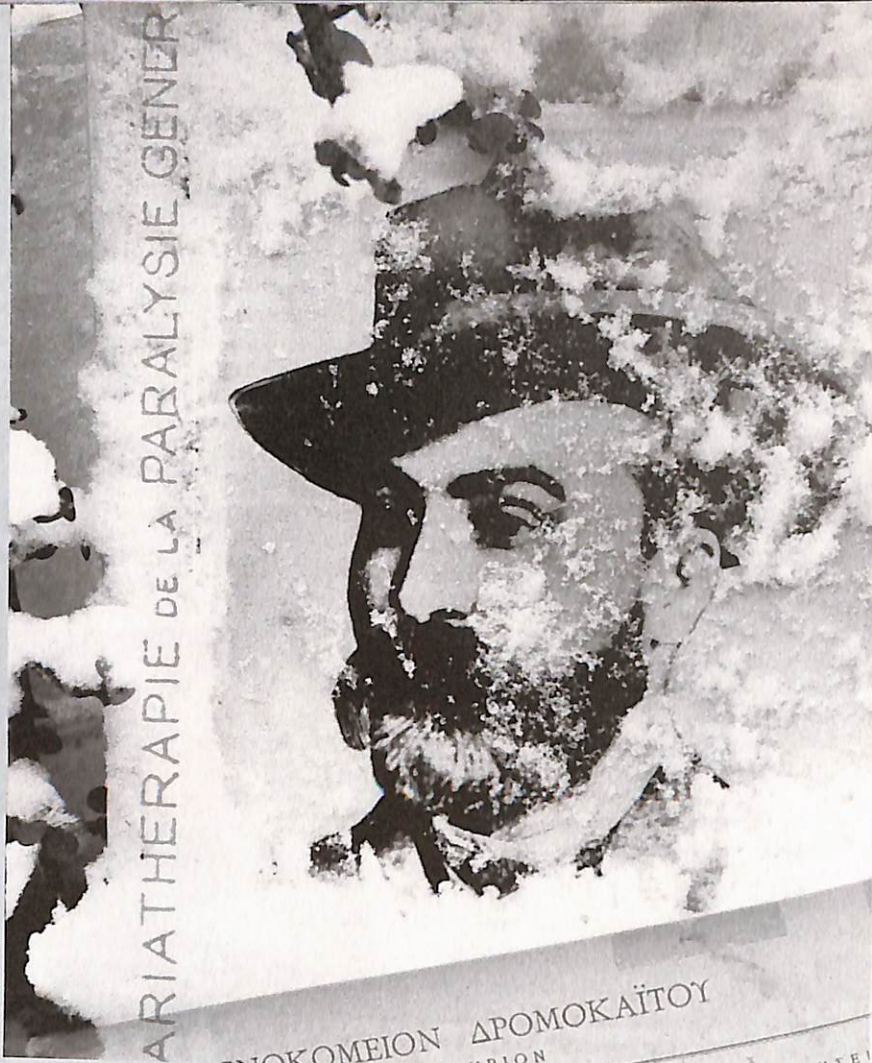
Αυτό λοιπόν που σας αφήκε είναι το άγχος να σιχουργείτε καλύτερα ή χειρότερα από τον Τανταλίδη, τον Δροσίνη ή τον Πολέμη, κι αυτό που σας βρήκε είναι η αδήριτη λαχτάρα να κουβεντιάσετε με κάποιον ασβεστά ή καρβουνιάρη.

Από 'δώ και πέρα, γράφω σπραινεί γλυκαίνω τα πεθαμένα μου, γλυκαίνω τα πεθαμένα του τόπου ή έκλυνσα διά τούς νεκρούς και έκλυνσα διά τον εαυτόν μου («Μοσκώβ-Σελήμ»).

Μισέλ Φάις, Ελληνική αὐβνία

Οι συμφωνούν, ποιητές, πεζογράφοι, κριτικοί, φιλόλογοι-σύγχρονοί του, μεταγενέστεροι και σημερινοί: ο Βιζυηνός είναι σπουδαίος διηγηματογράφος, πατέρας του νεοελληνικού διηγήματος, ένας πρωτοπόρος που δίκαια κατέχει περίοπτη θέση στον λογοτεχνικό μας κανόνα. Το έργο του –αυτά τα πέντ' -έξι διηγήματα– διαβάζεται, σχολιάζεται και εσχάτως μεταφράζεται (στα ελληνικά).

ΕΡΓΟ ΜΙΣΕΛ ΦΑΙΣ

Ο Βιζυηνός ως ποιητής

Ο ποιητής Βιζυηνός, αντιθέτως, είναι σχεδόν ανύπαρκτος. Στις ανθολογίες ποίησης που κυκλοφορούν αυτή τη στιγμή στην αγορά, το πολύ που θα βρεις είναι πέντ' -έξι ποιήματα όλα κι όλα –όσα και τα διηγήματά του δηλαδή–, ενώ ο όγκος της ποιητικής του παραγωγής είναι τουλάχιστον τριπλάσιος από το πεζογραφικό του έργο.

Αυτά τα ελάχιστα ίχνη διασώζονται, ε-ξέχοντας από την επιφάνεια του νερού, σαν σπασμένα κατάρτια ενός ναυαγίου.

Αν δεν ήταν τα τραγούδια του Γιάννη Σπανού και του Νίκου Ξυδάκη, το ευρύ κοινό ίσως να μην ήξερε καν τον ποιητή Γεώργιο Βιζυηνό. Αυτά και τα παιδικά του ποιήματα, που η γενιά μου τουλάχιστον αναπανήθηκε μαζί τους στα Νεοελληνικά Αναγνώσματα. Δεν ξέρω τι συμβαίνει σήμερα, αν υπάρχουν δηλαδή ίχνη από την ποίηση του Βιζυηνού στα σχολικά βιβλία.

Από τίνος όμως αφήκα την ποίησιν κατά μέρος (ή μάλλον μ' αφήκε) γράφει ο Βιζυηνός στον Βικέλα το 1883. Είναι η χρονιά που εκδίδεται *Το αμάρτημα της μητρός μου*. Μέχρι τότε ο Βιζυηνός έχει γράψει τρεις ποιητικές συλλογές, *Ποιητικά Πρωτόλεια* (1873), *Ο Κόδρο* (1874),

Βοσπορίδες Αύραι (1876) και ετοιμάζεται να κυκλοφορήσει, σε πολυτελέστατη έκδοση, το τελευταίο του ποιητικό βιβλίο *Αρτίδες Αύραι* (1883).

Ενας τραυλός που προσπαθεί να βρει τα λόγια του

Ξαναδιαβάζοντας τώρα τα ποιήματά του έχω την αίσθηση ενός ανθρώπου που τραυλίζει, προσπαθώντας να βρει τα λόγια του. Ωστόσο, ανάμεσα στα «κορακίστικα» ενός υιοθετημένου Φαναριώτη, μέσα στο τραύλισμά του, γεμάτο από εκθλίψεις και συνιζήσεις –αμέρητα πάθη φωνηέντων που δεν συμπεριφέρονται με τα πάθη του ποιητή– αναδύονται στιγμές στιγμές καθαροί ήχοι και στίχοι του Γιωργή της Μιχαλιέσσας.

Φουρτούνιασεν η θάλασσα και βουρκοθήκαν τα βουνά
Είναι βουβά τ' ανδρόνια μας και τα ουράνια σκοτεινά.

Κι η δόλια μου ματιά θολή.
Παιδί μου, ώρα σου καλή.

Αποχωρισμός

Φυσά βοριάς, φυσά θρακιάς, γεννιέται
Μπόρα φοβερή,
Με παίρνουν μάνα, σαν φτερό, σαν πε-

ταλούδα τρυφερή
Και δεν μπορώ να κρατηθώ.
Μάνα μην κλαις, θα ξαναρθώ.
Αποχωρισμός

Εψές είδα στον ύπνο μου
Ενα βαθύ ποτάμι
-Θεός να μην το κάμν
να γίνη αληθινό.
Στην όχθη του στεκόντανε
Γνωστό μου παλικάρι,
Χλωμό σαν το φεγγάρι,
Σαν νύχτα σιγανό.

Το όνειρον

Σαν να βγάξει το κεφάλι του από το νερό,
για να πάρει μια ανάσα κι αμέσως μετά να
ξαναβουτάει (τοαλαβουτάει;) σε ξένα νερά.

Λυσά καταγίγεις εις αγρίους δρυμούς
Και θύελλα μαύρη μαστίζει τα όρη.
Με κόμπη λυτήν κι απλανείς οφθαλμούς
Προβαίν' η κατάρτος κόρη.

Η κατάρτος

Εκεί που νομίζεις ότι βρίσκεται «στα πρόθυρα της φωνής του», γκρεμίζεται πάλι στα τάρταρα του φαναριώτικου λόγου. Ξαναδιαβάζοντας όλο τον Βιζυηνό, και

Βιζυηνός

αρκετά κείμενα γύρω από το έργο του, με αφορμή την υποχρέωσή μου να γράψω αυτό το κείμενο, πέρασα και από το *Διατί η μηλιά δεν έγινε μηλιά*. Και σιάθηκα ιδιαίτερα στην εξής φράση: Αλλά ελα τώρα όπου ήρχισε μία τρομερά διαμάχη μεταξύ της μηλιάς και της μηλέας εντός της κεφαλής μου. Το πράγμα εμπορεί να φαίνεται παράξενο, να φαίνεται αστείον, ΑΛΛ' εγώ δεν χωρατεύω.

Και βέβαια δεν χωρατεύει –σημειώνει ο Πάνος Μουλλάς. Κανένας αληθινός συγγραφέας δε θα χωράτε αν ήταν να χάσει το όνομα (Γοργία τον ήθελε ο δάσκαλός του αντί Γιωργή) και τις λέξεις του, δηλαδή τον ίδιο τον εαυτό του.

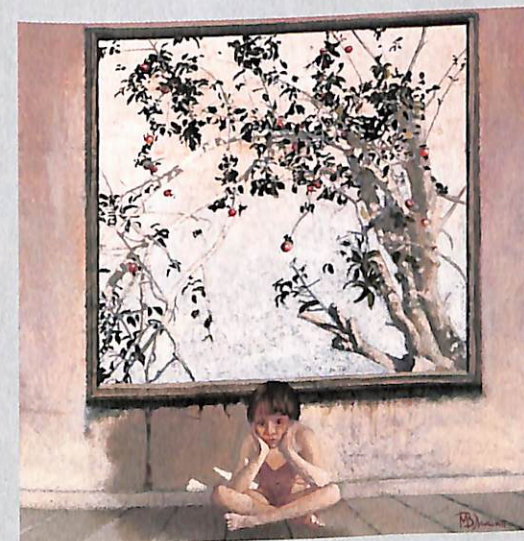
Πώς λένε τη «μηλιά», «μηλέα»;

Εδώ νομίζω ότι εντοπίζεται το πρόβλημα του Βιζυηνού αλλά και η λύση του.

Όσο προσπαθεί να πει τη μηλιά μηλέα (γιατί ο δάσκαλος τον ξυλοφορτώνει) γράφει τα περισσότερα ποιήματά των πρώτων συλλογών του, όχι μόνο γιατί είναι επηρεασμένος από τους Φαναριώτες αλλά και γιατί θέλει να τους δείξει ότι είναι δικός τους άνθρωπος. Κι αυτοί βέβαια τον ανταμείβουν με δύο Βραβεία του Βουτσιναιού Διαγωνισμού, για τον *Κόδρο* (1874) και για το *Βοσπορίδες Αύραι* (1876).

Όταν λέει τη μηλέα μηλιά γράφει τον *Αποχωρισμό*, *Το όνειρον* και τα λίγα ποιήματα που βλασταίνουν, όπως και τα γονικά του, από *καρβουνασβεστάδων ρίζα*.

Αυτός ο κόμπος λύνεται όταν γράφει τα διηγήματά του, γιατί εδώ η ρίζα του βαθαίνει τόσο πολύ που βυθίζεται στον Κάτω κόσμο, παρασύροντάς τον σ' αυτήν την Κατάβαση που θυμίζει Νέκυια. Γράφει λοιπόν αυτά τα διηγήματα μέσα σε μία διετία σχεδόν, μονορούφι δηλαδή, ευρισκόμενος μάλιστα «εις την ξένην», στο Λονδίνο συγκεκριμένα. Να του χρειαζόταν αυτή η απόστα-

ΕΡΓΟ ΜΑΡΙΝΙΤΣ ΒΛΑΧΑΚΗ

ση (γεωγραφική και γλωσσική) για να επιτύχει την πολυπόθητη σύνθεση; Ίσως.

Πάντως εδώ, στα διηγήματα, ενώ γράφει στην καθαρεύουσα (μηλέα) και χρησιμοποιεί στους διαλόγους τη δημοτική (μηλιά) έχουμε την αίσθηση ότι διαβάζουμε μία γλώσσα: κρουστή, ευέλικτη, ζωντανή, γεμάτη από τη μουσική που έφερε μέσα του τόσα χρόνια, αυτός, ένας λαλίστατος, αλλά στην ουσία μουγκός ποιητής.

Σαν να βρήκε, επιτέλους, –παλεύοντας με τη μηλιά και τη μηλέα– τη μιλιτιά του, την προσωπική του φωνή δηλαδή.

Και ο ποιητής έμεινε ποιητής (ως διηγηματογράφος) σκέφτομαι, παραλλάσσοντας την τελευταία φράση του *Μοσκώβ-Σελήμ*. Ή αλλιώς επισημό: και ο ποιητής έγινε Ποιητής.

* Ο Μιχάλης Γκανάς είναι ποιητής

ΛΟΥΙΤΖΙ ΠΙΡΑΝΤΕΛΛΟ "Ένας, κανένας και εκατό χιλιάδες

PIERRE MICHON Μυθολογίες του Χειμώνα

ΤΖΕΝΝΥ ΕΡΠΕΝΜΠΕΚ Στάση

ΓΙΑΝΝΗ ΡΑΓΚΟΥ

Η ΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΕΜΒΡΥΟΥ

ΛΟΥΙΤΖΙ ΠΙΡΑΝΤΕΛΛΟ
ΕΝΑΣ, ΚΑΝΕΝΑΣ
ΚΑΙ ΕΚΑΤΟ
ΧΙΛΙΑΔΕΣ

PIERRE MICHON
ΜΥΘΟΛΟΓΙΕΣ
ΤΟΥ ΧΕΙΜΩΝΑ

ΤΖΕΝΝΥ ΕΡΠΕΝΜΠΕΚ
ΣΚΥΒΑΛΑ

ΓΙΑΝΝΗ ΡΑΓΚΟΥ
Η ΣΤΑΣΗ
ΤΟΥ ΕΜΒΡΥΟΥ

ΚΑΤΕΒΑΣΤΕ
ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ
ΑΠΟ ΤΟ ΡΑΦΙ!

ΙΝΔΙΚΤΟΣ

• ΚΑΛΛΙΔΡΟΜΙΟΥ 64, 114 73 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ.: 210. 88.38.007 - 210. 82.51.889
FAX: 210. 82.15.389

e-mail: indiktos@indiktos.gr

• ΕΞΑΔΑΚΤΥΛΟΥ 5, 546 35 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΤΗΛ.: 2310. 23.10.83, FAX: 2310. 26.23.99

e-mail: indiktos-thess@indiktos.gr

www.indiktos.gr

21η ΕΚΔΟΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΠΕΖΟΔΡΟΜΟΣ ΔΙΟΝ. ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ

ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ 242